

U S T A W A

z dnia 2023 r.

o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw¹⁾

Art. 1. W ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359 i z 2022 r. poz. 2140):

1) art. 99 otrzymuje brzmienie:

„Art. 99 § 1. Dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego żadne z rodziców nie może reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia reprezentanta dziecka.

§ 2. Reprezentant dziecka jest umocowany do dokonywania wszelkich czynności łączących się ze sprawą, również w zakresie zaskarżenia i wykonania orzeczenia. Do czynności reprezentanta przepisy art. 95 § 3 i 4 oraz art. 154 stosuje się odpowiednio.

§ 3. Do reprezentanta dziecka przepisy art. 148, art. 151, art. 152, art. 156, art. 159, art. 164, art. 168–170 i art. 180 § 2 stosuje się odpowiednio.”;

2) art. 99¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 99¹ § 1. Reprezentantem dziecka może być ustanowiony adwokat lub radca prawny, który wykazuje szczególną znajomość spraw dotyczących dziecka, tego samego rodzaju lub rodzajowo odpowiadających sprawie, w której wymagana jest reprezentacja dziecka lub ukończył szkolenie dotyczące zasad reprezentacji dziecka, praw lub potrzeb dziecka.

§ 2. W przypadku gdy stopień skomplikowania sprawy tego nie wymaga, w szczególności, gdy sąd opiekuńczy określi szczegółowo treść czynności, reprezentantem dziecka może zostać ustanowiona również inna osoba posiadająca wyższe wykształcenie prawnicze i wykazująca znajomość potrzeb dziecka. Jeżeli szczególne okoliczności za tym przemawiają reprezentantem dziecka może zostać ustanowiona także osoba nieposiadająca wyższego wykształcenia prawniczego.

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 z późn. zm.), ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 z późn. zm.), ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 127), ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 2072, z 2021 r. poz. 1080 i 1236 oraz z 2022 r. poz. 655 i 1259), ustawę z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249) ustawę z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1614) oraz ustawę z dnia 13 maja 2016 r.– o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz.U. z 2023 r. poz. 31).

- § 3. Przepisu § 2 nie stosuje się do reprezentanta dziecka w postępowaniu karnym.”;
- 3) art. 99² otrzymuje brzmienie:

„Art. 99² § 1. Reprezentant dziecka udziela na piśmie lub przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej temu z rodziców dziecka, które nie uczestniczy w postępowaniu, na jego wniosek, informacji niezbędnych do prawidłowego wykonywania władzy rodzicielskiej dotyczących przebiegu tego postępowania i podjętych w jego toku czynnościach, jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie dobro dziecka. Reprezentant dziecka uzyskuje od tego rodzica, informacje o dziecku, jego stanie zdrowia, sytuacji rodzinnej i środowisku, w zakresie niezbędnym do prawidłowej reprezentacji dziecka.

§ 2. Reprezentant dziecka może zwrócić się o informacje o dziecku, o których mowa w § 1, także do organów, instytucji, stowarzyszeń lub organizacji społecznych, do których należy dziecko lub które świadczą dziecku pomoc.

§ 3. Jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwalają reprezentant dziecka nawiązuje z dzieckiem kontakt i informuje je w sposób zrozumiały i dostosowany do stopnia jego rozwoju o podejmowanych czynnościach, przebiegu postępowania i sposobie jego zakończenia oraz konsekwencjach podjętych działań dla jego sytuacji prawnej.

§ 4. Reprezentant dziecka jest obowiązany zachować w tajemnicy okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na wykonywane czynności, z wyjątkiem wiarygodnych informacji o przestępstwach popełnionych na szkodę dziecka oraz o zagrożeniu dobra dziecka. W przypadku, gdy reprezentantem dziecka został ustanowiony adwokat lub radca prawny, tajemnica ta stanowi tajemnicę zawodową w rozumieniu ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1184) lub ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1166).”;

- 4) po art. 99² dodaje się art. 99^{2a} w brzmieniu:

„Art. 99^{2a} § 1. Nad działalnością reprezentanta dziecka czuwa sąd opiekuńczy, zaznajamiając się na bieżąco z jego działalnością.

§ 2. Sąd opiekuńczy może zobowiązać reprezentanta dziecka do przedstawienia wyjaśnień we wszelkich sprawach należących do zakresu działalności reprezentanta dziecka oraz przedstawiania dokumentów związanych z jego działalnością.

§ 3. Reprezentant dziecka składa sądowi opiekuńczemu w wyznaczonych terminach, nie rzadziej niż co dwa miesiące, sprawozdania dotyczące jego działalności, w szczególności o dokonywanych wszelkich czynnościach łączących się ze sprawą, również w zakresie zaskarżenia i wykonania orzeczenia oraz o obowiązkach określonych w art. 99².”;

- 5) art. 99³ otrzymuje brzmienie:

„Art. 99³ § 1. O wynagrodzeniu reprezentanta dziecka i zwrocie poniesionych przez niego wydatków orzeka sąd lub organ państwowy, przed którym dziecko jest reprezentowane, stosując przepisy właściwe dla danego postępowania.

§ 2. Wysokość wynagrodzenia reprezentanta dziecka niebędącego adwokatem lub radcą prawnym i zwrot poniesionych przez niego wydatków w postępowaniu innym niż cywilne ustala się na podstawie przepisów określających wysokość wynagrodzenia i zwrot wydatków kuratora ustanowionego dla strony w sprawie cywilnej.

§ 3. Do ustalenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków reprezentanta dziecka będącego adwokatem lub radcą prawnym stosuje się odpowiednio przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1184) i art. 223 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1166).”;

- 6) w art. 183 § 1 otrzymuje brzmienie:

„Art. 183 § 1. Jeżeli osoba z niepełnosprawnością potrzebuje wsparcia w załatwieniu określonej sprawy, prowadzeniu swoich spraw albo spraw określonego rodzaju ustanawia się dla niej kuratora. Zakres obowiązków i uprawnień kuratora określa sąd opiekuńczy.”;

- 7) w art. 183 po § 1 dodaje się § 1a i 1b w brzmieniu:

„§ 1a. Dokonując wyboru kuratora oraz określając zakres jego obowiązków i uprawnień, sąd opiekuńczy uwzględnia w szczególności sposób funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością, jej stan intelektualny oraz sposób porozumiewania się z otoczeniem.

§ 1b. Kurator na bieżąco uzgadnia z osobą z niepełnosprawnością sposób załatwienia określonej sprawy, sposób prowadzenia spraw, informuje osobę z niepełnosprawnością o podjętych działaniach oraz ich rezultatach, umożliwiając jej podejmowanie decyzji i działań odpowiednich do aktualnego stanu sprawy, zgodnie z jej wolą.”.

Art. 2. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805²⁾) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) art. 216¹ otrzymuje brzmienie:

„Art.216¹ § 1. Sąd w sprawach dotyczących osoby małoletniego dziecka wysłuchuje, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala. Wysłuchanie dziecka może odbyć się tylko za jego zgodą.

§ 2. Sąd stosownie do okoliczności, rozwoju umysłowego, stanu zdrowia i stopnia dojrzałości dziecka uwzględni jego zdanie i rozsądne życzenia.

§ 3. Wysłuchanie dziecka może nastąpić tylko raz w toku postępowania, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, które wymagają ponownego wysłuchania dziecka. Ponowne wysłuchanie dziecka przeprowadza ten sam sąd, chyba, że jest to niemożliwe lub stoi temu na przeszkodzie dobro dziecka.”;

- 2) po art. 216¹ dodaje się art. 216² w brzmieniu:

„Art. 216² § 1. Wysłuchanie dziecka następuje na posiedzeniu niejawnym i odbywa się poza salą posiedzeń sądowych.

§ 2. W wysłuchaniu dziecka, oprócz sędziego może uczestniczyć biegły psycholog.

§3. Z przebiegu wysłuchania sporządza się notatkę urzędową. Przebiegu wysłuchania nie utrzuła się za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk.

§ 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób przygotowania i przeprowadzenia wysłuchania, o którym mowa w art. 216¹ § 1, oraz warunki, jakim mają odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich wysłuchań, mając na względzie konieczność zapewnienia swobody wypowiedzi i poczucia bezpieczeństwa osób wysłuchiowanych.”;

- 3) w art. 576 po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Do wysłuchania, o którym mowa w § 2 stosuje się odpowiednio art. 216¹ § 3 i art. 216².”;

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2021 r. poz. 1981, 2052, 2262, 2270, 2289, 2328 i 2459, z 2022 r. poz. 1, 366, 480, 807, 830, 974, 1098, 1301, 1371, 1692, 1855, 1967, 2127, 2140, 2180, 2339, 2436, 2600 i 2687 oraz z 2023 r. poz. 289, 326 i 403.

- 4) po art. 583 dodaje się art. 583¹ w brzmieniu:

„Art. 583¹ § 1. Wniosek o wyznaczenie reprezentanta dziecka, o którym mowa w art. 99 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, sąd opiekuńczy rozpoznaje niezwłocznie, nie później niż w terminie 3 dni od dnia wpływu wniosku.

§ 2. Adwokat lub radca prawny, o którym mowa w art. 99¹ § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego jest wyznaczany z listy reprezentantów dziecka.

§ 3. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób zapewnienia reprezentacji dziecka przez reprezentanta, w tym sposób ustalania listy reprezentantów dziecka udzielających pomocy prawnej z urzędu, sposób wyznaczania reprezentanta dziecka udzielającego pomocy prawnej z urzędu oraz system szkoleniowy reprezentantów dziecka, mając na uwadze konieczność zapewnienia prawidłowego toku postępowania oraz prawidłowej realizacji prawa do ochrony interesów dziecka.”;

- 5) art. 585¹ § 1 otrzymuje brzmienie:

„Art. 585 § 1. Wskazanie osoby przysposabiającego przez rodziców, o którym mowa w art. 119^{1a} Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego następuje przed sądem opiekuńczym właściwym dla osoby przysposabiającego lub osoby mającej być przysposobioną.”;

- 6) w art. 600 po § 2 dodaje się § 3 – § 7 w brzmieniu:

„§. 3. Przed wydaniem postanowienia sąd zleca kuratorowi sądowemu przeprowadzenie wywiadu w celu ustalenia sposobu funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością, w razie potrzeby zasięga opinii biegłego psychologa, a o ile uzna to za konieczne opinii biegłego innej specjalności.

§ 4. Opinia biegłego psychologa zawiera w szczególności ocenę funkcji świadomości, intelektualnych i psychospołecznych, sposobu porozumiewania się osoby z niepełnosprawnością oraz jej potrzeb w zakresie komunikacji.

§ 5. W trakcie postępowania sąd wysłuchuje osobę z niepełnosprawnością.

§ 6. W przypadku osoby z niepełnosprawnością o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, wysłuchanie przeprowadza się przy uwzględnieniu tych potrzeb, w tym wykorzystaniu komunikacji wspomagającej i alternatywnej. W razie potrzeby w wysłuchaniu bierze udział biegły z zakresu komunikacji wspomagającej i alternatywnej.

§ 7. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób przygotowania wysłuchania, o którym mowa w § 5, oraz warunki w jakich powinno

odbywać się wysłuchanie, mając na względzie konieczność zapewnienia swobody wypowiedzi, poczucia bezpieczeństwa i wsparcia potrzeb w komunikowaniu się osób wysłuchiowanych.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1375³⁾) w art. 51 po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. W przypadku zaistnienia okoliczności określonych w przepisach Kodeksu rodzinnego opiekuńczego sąd właściwy do rozpoznania sprawy, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, niezwłocznie nie w później niż w terminie 3 dni od dnia zaistnienia powyższych okoliczności, występuje do sądu opiekuńczego z wnioskiem o ustanowienie reprezentanta dziecka, o którym mowa w art. 99 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.”.

Art. 4. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 127) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 11 § 1a otrzymuje brzmienie:

„§ 1a. Jeżeli pokrzywdzony złożył wniosek, o którym mowa w art. 168a § 1 lub z urzędu, w przypadku, o którym mowa w art. 168a § 2a sąd, o którym mowa w § 1, przesyła dyrektorowi zakładu karnego lub aresztu śledczego ten wniosek oraz dane zawierające imię, nazwisko i adres pokrzywdzonego. W wypadku, o którym mowa w art. 168a § 6, sąd przesyła również dane zawierające imię, nazwisko i adres świadka.”;

2) w art. 168a:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. O uprawnieniach, o których mowa w § 1 i § 2a, poucza pokrzywdzonego sąd, który kieruje orzeczenie do wykonania.”,

b) po § 2 dodaje się §2a i 2b w brzmieniu:

„§ 2a. Zawiadomienie, o którym mowa w § 1, następuje z urzędu, w wypadku skazanego w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziale XXV Kodeksu karnego lub w art. 207 Kodeksu karnego, chyba że pokrzywdzony oświadczy, iż z takiego uprawnienia rezygnuje.

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 2022 r. poz. 1855, 2582 i 2600 oraz z 2023 r. poz. 289 i 535

§ 2b. W przypadkach, o których mowa w § 1 i 2a pokrzywdzonego informuje się o możliwości uzyskania pomocy, o której mowa w art. 43 § 8 wraz z danymi podmiotów udzielających pomocy, znajdujących się w okręgu sądu miejsca zamieszkania pokrzywdzonego.”.

Art. 5. W ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 2072, z 2021 r. poz. 1080 i 1236 oraz z 2022 r. poz. 655 i 1259) w art. 82a po § 3a dodaje się § 3b w brzmieniu:

„§ 3b. Sędzia orzekający w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego powinien uczestniczyć, co cztery lata, w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym organizowanym przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury lub innych formach doskonalenia zawodowego, w celu uzupełnienia specjalistycznej wiedzy i umiejętności zawodowych z zakresu prowadzenia czynności z osobami, które nie ukończyły 18 lat, rozpoznawania symptomów krzywdzenia dziecka, zabezpieczenia interesu dziecka w sytuacji sporu między rodzicami lub opiekunami.”

Art. 6. W ustawie z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 12a po ust. 4 dodaje się ustęp 4a i 4b w brzmieniu:

”5a. W celu stwierdzenia zasadności zapewnienia ochrony dziecku, o której mowa w ust.1, pracownik socjalny ocenia ryzyko zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka. Oceny dokonuje się w kwestionariuszu szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia dziecka.

5b. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia wzór kwestionariusza zagrożenia życia lub zdrowia dziecka służący stwierdzeniu zasadności zapewnienia dziecku ochrony, o której mowa w ust. 1, mając na względzie konieczność prawidłowej diagnozy sytuacji i stanu dziecka oraz udzielenia mu natychmiastowej ochrony, uwzględniającej jego potrzeby.”

Art. 7. W ustawie z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz. U. z 2023 r., poz. 31), wprowadza się następujące zmiany:

1) tytuł ustawy otrzymuje brzmienie:

„o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich”.

2) art. 1 otrzymuje brzmienie:

"Art. 1 Ustawa określa szczególne środki przeciwdziałające zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i szczególne środki ochrony małoletnich".

3) po art. 2 dodaje się art. 2a w brzmieniu:

"Art. 2a. „Ilekróć w ustawie jest mowa o:

1) działalności – należy przez to rozumieć działalność gospodarczą lub każdą inną działalność zarobkową albo niezarobkową bez względu na podstawę prawną jej wykonywania;

2) członku rodziny – należy przez to rozumieć osobę spokrewnioną, powinowatego w tej samej linii lub stopniu, osobę pozostającą w stosunku przysposobienia oraz jej małżonka.”.

4) art. 3 otrzymuje brzmienie:

„Art. 3. 1. Szczególnymi środkami ochrony przeciwdziałającymi zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym, o których mowa w art. 1 są:

1) Rejestr Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym;

2) obowiązki pracodawców i innych organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi;

3) określenie miejsc szczególnego zagrożenia przestępczością na tle seksualnym.

2. Szczególnymi środkami ochrony małoletnich, o których mowa w art. 1 są:

1) ocena ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej na szkodę osoby małoletniej;

2) Standardy Ochrony Małoletnich;

3) analiza zdarzeń, w wyniku których małoletni na skutek działania rodzica bądź opiekuna prawnego lub faktycznego poniósł śmierć lub doznał ciężkich obrażeń ciała;

4) krajowy plan przeciwdziałania przemocy na szkodę osób małoletnich oraz krajowy plan przeciwdziałania przestępstwom przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich;

5) kontrola wykonywania obowiązków nałożonych przepisami, o których mowa w art. 21 oraz 22b ustawy.”;

5) w art. 21:

a) ust.1 otrzymuje brzmienie:

„1. Przed nawiązaniem stosunku pracy lub przed dopuszczeniem danej osoby do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi pracodawcy lub inni organizatorzy w zakresie takiej działalności są obowiązani do uzyskania informacji, czy dane tej osoby są zamieszczone w Rejestrze z dostępem ograniczonym lub w Rejestrze osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze.”,

b) po ust. 1 dodaje się ust. 1a – 1f w brzmieniu:

„1a. Osoba, z którą ma być nawiązany stosunek pracy lub która ma być dopuszczona do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi, przedkłada pracodawcy lub organizatorowi działalności informację w zakresie przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności z rejestru karnego państwa obywatelstwa.

1b. W przypadku osoby posiadającej więcej niż jedno obywatelstwo Unii Europejskiej, a także osoby posiadającej jednocześnie obywatelstwo Unii Europejskiej i obywatelstwo Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, wystarczające jest przedłożenie informacji z rejestru karnego jednego z państw, którego obywatelem jest dana osoba. Osoba posiadająca więcej niż jedno obywatelstwo państwa trzeciego przedkłada informację z wszystkich rejestrów karnych państw trzecich, których jest obywatelem.

1c. Osoba, z którą ma być nawiązany stosunek pracy lub która ma być dopuszczona do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi, składa ponadto pracodawcy lub innemu organizatorowi takiej działalności oświadczenie o miejscu lub miejscach zamieszkania w ciągu ostatnich 20 lat w państwie innym niż państwo obywatelstwa i przedkłada pracodawcy lub innemu organizatorowi takiej działalności informację w zakresie przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności z rejestrów karnych tych państw zamieszkania.

1d. Przepisu ust. 1c nie stosuje się do obywateli Unii Europejskiej i Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, którzy mają lub

mieli miejsce zamieszkania w państwie członkowskim Unii Europejskiej lub w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w odniesieniu do wymogu przedłożenia informacji z rejestrów karnych tych państw.

1e. W przypadku gdy prawo państwa, z którego ma być przedłożona informacja, o której mowa w ust. 1a – 1c, nie przewiduje jej sporządzenia lub w danym państwie nie prowadzi się rejestru karnego, osoba składa pracodawcy lub innemu organizatorowi działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi oświadczenie o tym fakcie wraz z oświadczeniem, że nie była skazana w tym państwie za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.

1f. Oświadczenia, o których mowa w ust. 1c i 1e są składane pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń wynikającej z art. 233 § 1 i 6 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.”. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń.”,

c) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Wykonanie obowiązków, o których mowa w ust. 1 – 1e, nie jest wymagane przed dopuszczeniem do działalności związanej wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi przez członka rodziny małoletniego, o ile nie ma wątpliwości co do ich niekaralności za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.”,

d) uchyla się ust. 3.”

6) po rozdziale 4 dodaje się rozdziały 4a, 4b, 4c, 4d i 4e w brzmieniu:

„Rozdział 4a

Ocena ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej na szkodę osoby małoletniej

Art. 22a. W sprawach o przestępstwa wymienione w art. 199 - 200b Kodeksu karnego oraz 202 Kodeksu karnego, organ prowadzący postępowanie karne zasięga opinii biegłego seksuologa, psychiatry oraz psychologa w celu ustalenia czy zachodzi ryzyko ponownego popełnienia przez oskarżonego tego rodzaju przestępstwa.

2. W sporządzonej opinii biegli wskazują czy u oskarżonego występują zaburzenia preferencji seksualnych lub zaburzenia psychiczne oraz czy zachodzi konieczność korzystania przez niego z terapii lub innych form leczenia, a jeśli tak określają ich rodzaj.

Rozdział 4b

Standardy Ochrony Małoletnich

Art. 22b. Obowiązek wprowadzenia Standardów Ochrony Małoletnich, zwanych dalej „Standardami” ma każdy:

- 1) organ zarządzający placówką oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, religijną, artystyczną, medyczną, sportową, do której uczęszczają albo w której przebywają lub mogą przebywać małoletni;
- 2) organizator działalności oświatowej, opiekuńczej, wychowawczej, religijnej, artystycznej, medycznej, rekreacyjnej, sportowej lub związanej z rozwijaniem zainteresowań przez małoletnich;
- 3) podmiot prowadzący usługi noclegowo – hotelarskie oraz turystyczne;

Art. 22c. 1. W standardach, ustala się w sposób dostosowany do charakteru i rodzaju placówki lub działalności, w szczególności:

- 1) sposób dokumentowania wypełniania obowiązku kontroli pracowników przed dopuszczeniem do pracy z małoletnimi w zakresie spełniania przez nich warunków niekaralności za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności;
- 2) zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnim a personelem, a w szczególności zachowania niedozwolone wobec małoletnich;
- 3) zasady i procedurę podejmowania interwencji, w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego;
- 4) procedury i osoby odpowiedzialne do składania zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego oraz zawiadamiania sądu opiekuńczego;
- 5) zasady i sposób udostępniania personelowi polityki do jej zaznajomienia i stosowania.

2. W standardach tworzonych w placówkach lub miejscach, o których mowa w art. 22b, przeznaczonych dla małoletnich, przebywających tam regularnie lub czasowo należy określić także:

- 1) wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowania niedozwolone;
- 2) zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do Internetu;
- 3) procedury ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi w Internecie oraz utrwalonymi w innej formie;
- 4) zasady ustalania planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia;
- 5) zasady i sposób udostępniania małoletnim i ich opiekunom polityki do jej zaznajomienia i stosowania.

Rozdział 4c

Analiza zdarzeń, w wyniku których małoletni poniósł śmierć lub doznał ciężkich obrażeń ciała

Art. 22d. 1. Jeżeli na skutek zdarzenia będącego wynikiem czynu zabronionego określonego w Kodeksie karnym, popełnionego przez rodzica bądź opiekuna prawnego lub faktycznego, małoletni poniósł śmierć lub doznał ciężkich obrażeń ciała, dokonywana jest analiza przyczyn tego zdarzenia, zwana dalej "Analizą".

2. W toku prowadzonej Analizy dokonuje się w szczególności:

a) szczegółowego wyjaśnienia okoliczności dotyczących małoletniego zanim doszło do jego śmierci lub wystąpienia u niego ciężkich obrażeń ciała, w tym pozwalającego na ustalenie sytuacji opiekuńczo - wychowawczej małoletniego, ustalenia czy rodzice lub opiekunowie prawni lub faktyczni małoletniego byli objęci wsparciem ze strony organów opieki społecznej, czy toczyły się postępowania sądowe dotyczące małoletniego, jego rodzica bądź opiekuna prawnego lub faktycznego, czy w miejscu zamieszkania małoletniego miały miejsce interwencje Policji, a jeżeli małoletni był objęty systemem oświaty, czy w placówce, do której uczęszczał małoletni ujawniono zaniedbanie bądź stosowanie przemocy wobec małoletniego;

b) ustalenia stanu faktycznego i prawnego pozwalającego na ocenę działań podejmowanych przez organy władzy publicznej, jeśli chodzi o czas ich podjęcia, prawidłowość, zasadność, skuteczność;

c) opracowania wniosków dotyczących danego zdarzenia, w tym ujawnionych nieprawidłowości i ich rodzaju;

d) sporządzenia, w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości lub uchybień, zaleceń mających na celu usprawnienie systemu i zmniejszenie ryzyka wystąpienia podobnych zdarzeń w przyszłości.

3. Raport z Analizy, zawierający elementy wymienione w ust. 2, należy sporządzić w terminie czterech miesięcy od dnia jej ukończenia.

Art. 22e. 1. Analizy są prowadzone przez Zespół ekspertów powoływany przez Ministra Sprawiedliwości na okres czterech lat.

2. W skład Zespołu, o którym mowa w ust. 1, wchodzi sześciu ekspertów, po jednym z dziedziny prawa, pediatrii, psychologii, psychiatrii, pedagogiki i socjologii.

3. Członkowie Zespołu ekspertów mają prawo przybrać do analizy eksperta innej specjalności, o ile jest to niezbędne do jej przeprowadzenia.

4. W Analizie każdorazowo uczestniczy w charakterze eksperta konsultanta dwóch przedstawicieli organizacji pozarządowych działających stale na rzecz ochrony osób małoletnich na terenie miejscowości, na której doszło do analizowanego zdarzenia lub będącej zwykłym miejscem zamieszkania małoletniego.

Art. 22f. Eksperci, o których mowa art. 22e mają obowiązek osobistego wykonywania powierzonych im czynności oraz zachowania w tajemnicy informacji uzyskanych przy ich wykonywaniu.

Art. 22. g. Ekspertem, o którym mowa w art. 22 ust. 2 i 3, może być osoba, która:

- 1) posiada wykształcenie wyższe;
- 2) ma co najmniej sześcioletnie doświadczenie w pracy zawodowej;
- 3) korzysta z pełni praw publicznych;
- 4) ma pełną zdolność do czynności prawnych;
- 5) nie była prawomocnie skazana za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe.

2. Ekspertem konsultantem może być osoba, która:

- 1) posiada co najmniej średnie wykształcenie istotne dla prowadzonej analizy;
- 2) ma co najmniej dziesięcioletnie doświadczenie w pracy zawodowej, szczególnie przydatne dla prowadzonej analizy;
- 3) korzysta z pełni praw publicznych;
- 4) ma pełną zdolność do czynności prawnych;

5) nie była prawomocnie skazana za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, a nadto posiada wiedzę na temat środowiska, w którym doszło do zdarzenia i nie zachodzą żadne okoliczności, które mogłyby wywołać wątpliwości co do jej bezstronności w analizowanym przypadku.

Art. 22h. Mandat eksperta, o którym mowa w art. 22e ust. 2 wygasa przed upływem kadencji albo przed przyjęciem raportu z analizy w przypadku:

- 1) jego śmierci;
- 2) złożenia pisemnej rezygnacji;
- 3) odwołania przez Ministra Sprawiedliwości na skutek naruszenia obowiązków, w szczególności dotyczących osobistego wykonywania obowiązków lub prawomocnego skazania za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe.

2. Ekspert, o którym mowa w art. 22e ust. 3 oraz 4 jest odwoływany, przez Zespół ekspertów, jeżeli naruszył powierzone mu obowiązki, w szczególności dotyczące osobistego wykonywania obowiązków, zachowania bezstronności, prawomocnego skazania za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe.

Art. 22i. 1. Każdy organ obowiązany jest przedstawić na żądanie Zespołu ekspertów w oznaczonym terminie i miejscu dokument lub akta znajdujące się w jego posiadaniu i stanowiące dowód faktu istotnego dla przeprowadzenia analizy, chyba że dokument zawiera informacje niejawne.

2. O ile jest to konieczne dla przeprowadzenia analizy, Zespół ekspertów ma prawo:

- a) przeprowadzenia wysłuchania osób pełnoletnich posiadających informacje o okolicznościach istotnych dla sprawy;

- b) dokonania oględzin miejsca, rzeczy oraz dokumentów;

Art. 22j. Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia szczegółowy tryb wyłaniania ekspertów, zasady ich wynagradzania oraz zasady i tryb funkcjonowania oraz procedowania Zespołu mając na uwadze konieczność zapewnienia sprawnego funkcjonowania Zespołu ekspertów oraz niezależności ekspertów podczas prowadzonych prac i sporządzaniu raportu.

Rozdział 4d

Krajowy plan przeciwdziałania przemocy na szkodę osób małoletnich oraz Krajowy plan przeciwdziałania przestępstwom przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich

Art. 22k. 1. W celu tworzenia warunków skutecznej ochrony małoletnich Rada Ministrów przyjmie:

- 1) Krajowy plan przeciwdziałania przemocy na szkodę osób małoletnich;
- 2) Krajowy plan przeciwdziałania przestępstwom przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich, dalej: "Krajowe plany".

2. Krajowe plany określają w szczególności działania w zakresie:

- 1) profilaktyki przeciwdziałania przemocy oraz przeciwdziałania przestępstwom przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich;

- 3) organizacji systemu wsparcia materialnego, psychologicznego, medycznego i prawnego przez małoletnie osoby pokrzywdzone;

- 4) upowszechniania informacji o możliwościach i formach udzielania wsparcia osobom pokrzywdzonym i ich rodzinom;

- 5) resocjalizacji i oddziaływania na sprawców;

Art. 22l. 1. Tworzy się Zespół do spraw ochrony małoletnich, zwany dalej „Zespołem”, jako organ pomocniczy oraz opiniodawczo-doradczy Ministra Sprawiedliwości.

2. Kadencja Zespołu trwa 4 lata.

3. Do zadań Zespołu należy w szczególności:

- 1) opracowanie Krajowych planów oraz monitorowanie ich wdrażania;

- 2) analiza rozwiązań legislacyjnych mających na celu ochronę dzieci;

- 3) sporządzanie sprawozdań w realizacji Krajowych planów.

22ł. W skład Zespołu, obok Ministra Sprawiedliwości, wchodzi:

- 1) siedmiu przedstawicieli organów administracji rządowej albo jednostek im podległych lub przez nie nadzorowanych powołanych spośród osób zgłoszonych przez te organy;

- 2) po jednym przedstawicielu Policji, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, Centralnego Biura Zwalczania Cyberprzestępczości;

3) ośmiu przedstawicieli organizacji pozarządowych, związków i porozumień organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych powołanych spośród osób zgłoszonych przez te podmioty;

4) sześciu przedstawicieli środowiska naukowego.

2. Minister sprawiedliwości odwołuje członka Zespołu przed upływem kadencji:

1) na jego wniosek;

2) na wniosek podmiotu, którego jest on przedstawicielem;

3) w przypadku skazania prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne lub umyślne przestępstwo skarbowe.

Art. 22m. Organy administracji publicznej oraz podległe im państwowe jednostki organizacyjne, na wniosek przewodniczącego Zespołu, udzielają Zespołowi wszechstronnej pomocy przy wykonywaniu jego zadań, a w szczególności przedstawiają niezbędne informacje lub dokumenty.

Art. 22n. Obsługę administracyjno-biurową Zespołu zapewnia urząd obsługujący Ministra Sprawiedliwości.

Art. 22o. Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia tryb powoływania członków Zespołu oraz organizację, tryb działania i zasady uczestnictwa w pracach Zespołu, uwzględniając konieczność zapewnienia, aby w jego skład weszli przedstawiciele urzędów, instytucji, innych podmiotów oraz eksperci, których działalność lub kompetencję są niezbędne dla realizacji zadań Zespołu na odpowiednim poziomie, a także konieczność zapewnienia sprawnego funkcjonowania Zespołu.

Rozdział 4e

Kontrola wykonywania obowiązków

Art. 22p. Marszałek województwa, starosta oraz wójt, burmistrz lub prezydent miasta sprawują kontrolę wykonywania obowiązków, o których mowa w art. 21 i 22b.

2. Organy, o których mowa w ust. 1, mogą upoważnić do wykonywania funkcji kontrolnych pracowników podległych im urzędów marszałkowskich, powiatowych, miejskich lub gminnych lub funkcjonariuszy straży gminnych.

Art. 22r. Podmiotami uprawnionymi do kontroli wykonywania obowiązków, których mowa w art. 21 i 22b są również w zakresie swojej właściwości:

1) Policja;

- 2) Państwowa Inspekcja Pracy;
- 3) Narodowy Fundusz Zdrowia;
- 4) organ prowadzący szkołę lub placówkę;
- 5) kuratorzy oświaty;
- 6) Rzecznik Praw Dziecka.

2. W razie stwierdzenia naruszenia wykonywania obowiązków, o których mowa w art. 21 i 22b podmioty wymienione w art. 22p i 22r niezwłocznie powiadamiają o tym właściwą jednostkę organizacyjną Policji lub prokuratora.”

- 6) w art. 23 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

”2. Kto dopuszcza do pracy lub do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi osobę bez uzyskania informacji, o których mowa w art. 21 ust. 1, ust. 1a, ust. 1b, ust. 1c lub bez odebrania oświadczenia, o których mowa w art. 21a ust. 1c lub w ust. 1e.

podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 1000 zł.”

- 7) po art. 23 dodaje się art. 23a i 23 b w brzmieniu:

„Art. 23a. Kto, będąc obowiązany do wprowadzenia Standardów Ochrony Małoletnich nie wykonuje tego obowiązku,

podlega karze grzywny nie niższej niż 1000 zł.”;

Art. 23b Kto dopuszcza do pracy lub do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi osobę wiedząc, że dane tej osoby są zamieszczone w Rejestrze, albo wiedząc, że została prawomocnie skazana w Polsce lub w innym państwie za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.”,

- 8) po art. 24 dodaje się art. 24a w brzmieniu:

„Art. 24a. 1. W razie skazania za przestępstwo, o którym mowa w art. 23b, sąd orzeka środek karny w postaci świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Wysokość tego świadczenia nie może przekroczyć 30 000 złotych.”

2. W razie ukarania za wykroczenie, o którym mowa 23 ust. 2 i 23a, sąd orzeka środek karny w postaci świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Wysokość tego świadczenia nie może przekroczyć 10 000 złotych.”.

Art. 8. W ustawie z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1614) w art. 10 po ust. 2 dodaje się ust. 2a w brzmieniu:

„2a. Państwowa Inspekcja Pracy posiada także uprawnienie do dokonywania kontroli wykonywania przez:

- 1) pracodawcę osoby zatrudnionej na podstawie umowy o pracę;
- 2) osobę bądź podmiot zatrudniający osobę fizyczną na innej podstawie niż umowa o pracę;
- 3) pracodawcę lub przedsiębiorcę, niebędącego pracodawcą, na rzecz którego jest świadczona praca przez osobę wykonującą na własny rachunek działalność gospodarczą w miejscu wyznaczonym przez pracodawcę lub przedsiębiorcę, niebędącego pracodawcą,

obowiązku uzyskania informacji, czy dane osoby wykonujące obowiązki związane z opieką nad małoletnimi, wychowaniem, edukacji, rozwojem duchowym małoletnich, uprawianiem przez nich sportu, rekreacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub rozwijaniem przez małoletnich zainteresowań, są zamieszczone w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym lub w Rejestrze osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze. W przypadku ujawnienia nieprawidłowości Państwowa Inspekcja Pracy niezwłocznie zawiadamia właściwą jednostkę organizacyjną Policji.”.

Art. 9. Krajowy plan przeciwdziałania przestępstwom przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich zostanie opracowany po raz pierwszy na podstawie art. 22i ust. 2 ustawy, po upływie okresu obowiązywania uchwały Rady Ministrów z dnia w sprawie Krajowego planu przeciwdziałania przestępczości przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich na lata 2023-2026.

Art. 10. Ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Projektowana ustawa, proponuje wprowadzenie zmian w kilku aktach prawnych w celu podwyższenia standardów uczestnictwa małoletnich w procedurach sądowych, wzmocnienia

ich ochrony, w tym także systemowej ochrony przed skrzywdzeniem oraz podwyższenia poziomu poszanowania praw osób z niepełnosprawnością.

Należy wskazać, że projekt stanowi wynik prowadzonych na bieżąco prac, których przedmiotem jest analiza aktualnie obowiązujących rozwiązań, pod kątem ich skuteczności i efektywności, formułowanie propozycji ukierunkowanych na stworzenie regulacji, które przygotowują wymiar sprawiedliwości na przyjęcie uczestników o szczególnych potrzebach, zapewniając im godne warunki, uwzględniające ich indywidualną sytuację oraz takich regulacji, które pozwolą na ukształtowanie sprawnie funkcjonującego systemu ochrony małoletnich.

Zmiany w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, dalej: „Krio”, odnoszące się do małoletnich polegają na doprecyzowaniu przepisów o reprezentacji małoletniego, przy jednoczesnej zmianie terminologii. Zamiast obecnie obowiązującego terminu „kurator” projektodawca proponuje określenie „reprezentant dziecka”, które oddaje rzeczywiste znaczenie tej instytucji. Projekt dookreśla również obowiązki reprezentanta dziecka, w tym obowiązki względem dziecka, które tym samym zyskuje podmiotowość w postępowaniu. Wreszcie wprowadzane są rozwiązania dotyczące zasad przyznawania wynagrodzeń reprezentantowi dziecka i ich wysokości, co jest od dawna postulowane przez środowisko adwokatów i radców prawnych.

Kolejne zmiany w Krio, zmierzają do większej ochrony osób z niepełnosprawnościami. W tym zakresie projektodawca modyfikuje brzmienie art. 183 Krio w taki sposób, by jasno wybrzmiewał z niego obowiązek sądu dostosowania tej instytucji do potrzeb i warunków osoby z niepełnosprawnością.

Ww. zmianie materialnoprawnej odpowiada zmiana dokonana w przepisach proceduralnych dotycząca ustanawiania kuratora dla osoby niepełnosprawnej art. 600 Kodeksu postępowania cywilnego, dalej: „Kpc”. Pozostałe zmiany w Kpc doregulowują procedurę wysłuchania małoletniego, przez wskazanie osób uczestniczących w czynności, miejsca wysłuchania oraz przesłanek wysłuchania. (art. 216¹ – 216² Kpc i 576 § 3 Kpc) a także procedurę ustanowienia reprezentanta dziecka.

Genezą zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym jest konieczność zagwarantowania osobom pokrzywdzonym przestępstwami o ciężkim charakterze oraz osobom małoletnim prawa do uzyskania informacji w sytuacji, gdy skazany sprawca popełnionego na ich szkodę przestępstwa, odbywający karę pozbawienia wolności, ma zostać zwolniony. Tym samym,

proponowana zmiana pozwoli uniknąć zaskakiwania osób pokrzywdzonych ewentualną obecnością sprawcy, wzmocni ich poziom bezpieczeństwa.

Zmiana w ustawie - Prawo o ustroju sądów powszechnym, zwana dalej: "usp", jest uzupełnieniem obecnego uregulowania - art. 82a ust. 3 usp, i polega na wskazaniu obligatoryjnego zestawu szkoleń, koniecznych do odbycia przez sędziów orzekających w sprawach rodzinnych i opiekuńczych. Projektodawca stoi na stanowisku, iż odpowiedzialność jaka ciąży na sędziach rodzinnych implikuje niezbędność ich właściwego przygotowania i stałego podnoszenia kwalifikacji, także w dziedzinach pozaprawnych.

Z kolei zmiana w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, wyposażając służby socjalne w narzędzie - kwestionariusz oceny ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia dziecka - ma za zadanie usprawnienie procedowania służb przy stosowaniu art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Wreszcie nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym, która przewiduje rozszerzenie jej przedmiotu na "ochronę małoletnich" ma na celu, jak wskazuje jej nowy tytuł kompleksową dbałość o bezpieczeństwo osób poniżej 18 roku życia. Zmiana polega, w pierwszej kolejności, na wprowadzeniu obok szczególnych środków ochrony przed przestępczością seksualną, dodatkowo katalogu szczególnych środków ochrony małoletnich. Te nowe środki, to ocena ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej na szkodę osoby małoletniej; Polityka Ochrony Małoletnich; analiza zdarzeń, w wyniku których małoletni na skutek działania rodzica bądź opiekuna prawnego lub faktycznego poniósł śmierć lub doznał ciężkich obrażeń ciała; kontrola wykonywania obowiązków. Ponadto nowelizacja wprowadza ustawową podstawę prawną dla krajowego planu przeciwdziałania przemocy oraz krajowego planu przeciwdziałania przestępstwom przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich oraz międzyresortowego zespołu. Nadanie rangi ustawowej tym narzędziom pozwoli na skuteczne zaangażowanie w system poszczególnych podmiotów, a tym samym wzmocni nadzór nad wykonywaniem przez nie nałożonych obowiązków.

I. Kodeks rodzinny i opiekuńczy

1) Reprezentacja dziecka

Art. 98 § 2 Krio określa sytuację, w których rodzice małoletniego dziecka mimo przysługującej im władzy rodzicielskiej nie mogą reprezentować osoby najmłodszej. Powyższa

regulacja prawna wskazuje, że prawo rodziców do występowania w imieniu i na rzecz ich dziecka jest wyłączone przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską a także przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Zasady te obowiązują odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym (art. 98 § 3 Krio). Zgodnie z art. 99 Krio dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego żadne z rodziców nie może reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia kuratora reprezentującego dziecko, czyli niezależną osobę zobowiązaną do strzeżenia interesów osoby najmłodszej.

Na mocy ustawy z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 poz. 1146) ustawodawca wprowadził szereg zmian prawnych dotyczących instytucji kuratora znacząco reformując tę instytucję. Projektodawca dążąc do dalszego wzmocnienia ochrony dzieci, które są reprezentowane przez kuratora, proponuje wprowadzenie kolejnych istotnych modyfikacji w tym zakresie.

W ocenie projektodawcy niezbędne jest dokonanie zmiany nazwy instytucji z „kuratora reprezentującego dziecko” na „reprezentant dziecka”. Posługiwanie się dotychczasowym określeniem rodzi poważne trudności w praktyce stosowania prawa. Instytucja, o której mowa w art. 99 Krio, bardzo często jest mylona z kuratorami sądowymi, co wywołuje u obywateli nierozumienie w zakresie tego jaka jest rola, zadania i cele kuratora reprezentującego dziecko. Niezbędne jest wprowadzenie rozróżnienia a także zaakcentowanie w nazwie instytucji, że polega ona na reprezentowaniu dzieci a nie sprawowaniu nad nimi kurateli czy też kontroli a nowa nazwa tj. „reprezentant dziecka” w pełni oddaje sens tej instytucji. W konsekwencji w projektowanych art. 99 Krio – 99³ Krio dokonuje się zmian prawnych polegających na wprowadzeniu określenia „reprezentant dziecka”. W dalszej części projektowanej ustawy używane będzie nowe nazewnictwo instytucji.

Na mocy art. 99² § 4 Krio reprezentant dziecka obowiązany jest zachować w tajemnicy okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na wykonywane czynności, z wyjątkiem wiarygodnych informacji o przestępstwach popełnionych na szkodę dziecka. Osoba wykonując rolę reprezentant dziecka, dowiadyuje się wielu informacji na temat osoby najmłodszej, jej stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej i środowisku. Reprezentant dziecka może

dowiedzieć się np. o tym, że dziecko w środowisku rodzinnym jest zaniedbywane a ta okoliczność nie będzie stanowić przestępstwa, ale będzie zagrać dobru osoby najmłodszej. Tym samym dodaje się przesłankę „zagrożenia dobra dziecka” jako dodatkową okoliczność zwalniającą reprezentanta dziecka z tajemnicy wykonywanej funkcji umożliwiając mu poinformowanie odpowiednich służb o sytuacji dziecka.

Wprowadzenie nowych regulacji prawnych w postaci art. 99^{2a} Krio zmierza do jasnego określenia, że sąd opiekuńczy czuwa nad sposobem wykonywania roli reprezentanta dziecka. Jak już zostało wskazane, w sytuacjach określonych w art. 98 § 2 Krio, dziecko pozostające pod władzą rodzicielską swoich rodziców nie może być przez nich reprezentowane a rolę tę wykonuje osoba trzecia – reprezentant dziecka. Rodzice zostają pozbawieni bardzo ważnego elementu władzy rodzicielskiej w postaci działania w imieniu i na rzecz swojego dziecka. Tym samym niezbędne jest takie ukształtowanie instytucji reprezentanta dziecka, aby gwarantowała ona jak najwyższy poziom ochrony interesów osoby najmłodszej a służby państwa w postaci sądu opiekuńczego posiadały aktualną wiedzę o sposobie realizowania zadań reprezentanta dziecka. W konsekwencji sąd opiekuńczy będzie czuwa nad działalnością reprezentanta dziecka, zaznajamiając się bieżąco z działalnością reprezentanta dziecka (§ 1). Sąd opiekuńczy będzie mógł zobowiązać reprezentanta dziecka wyjaśnień we wszelkich sprawach należących do zakresu działalności reprezentanta dziecka oraz przedstawiania dokumentów związanych z jego działalnością (§ 2). Natomiast reprezentant dziecka będzie w terminach oznaczonych przez sąd opiekuńczy, nie rzadziej niż co dwa miesiące, składał temu sądowi sprawozdania dotyczące jego działalności, w szczególności o dokonywanych wszelkich czynnościach łączących się ze sprawą, również w zakresie zaskarżenia i wykonania orzeczenia oraz o obowiązkach określonych w art. 99³ Krio działalnością (§ 3). W efekcie sprecyzowania nadzoru sądu opiekuńczego nad reprezentantem dziecka proponuje się znowelizowanie art. 99 § 3 Krio przez usunięcie w jego brzmieniu art. 165 § 2 Krio.

Obecny art. 99³ Krio wskazuje, że wysokość wynagrodzenia reprezentanta dziecka w postępowaniu innym niż postępowanie cywilne i zwrot poniesionych przez niego wydatków ustala się na podstawie przepisów określających wysokość wynagrodzenia i zwrot wydatków kuratora ustanowionego dla strony w sprawie cywilnej niezależnie od tego kto pełni rolę reprezentanta dziecka.

Projektowana zmiana art. 99³ Krio zmierza do odróżnienia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez reprezentanta dziecka w sytuacji, gdy rolę tę pełni adwokat lub radca prawny od sytuacji, gdy rolę tę pełni inna osoba.

Adwokat i radca prawny z racji wykonywanego zawodu posiada szczególne, wykwalifikowane kompetencje. Dodatkowo, aby reprezentować dziecko powinien on wykazywać się szczególną znajomością spraw dotyczących dziecka, tego samego rodzaju lub rodzajowo odpowiadających sprawie, w której wymagana jest reprezentacja dziecka lub powinien ukończyć szkolenie dotyczące zasad reprezentacji dziecka, praw lub potrzeb dziecka.

Tym samym w ocenie projektodawcy niezbędne jest odróżnienie sytuacji adwokatów i radców prawnych od innych osób w pełnieniu przez nich roli reprezentanta dziecka. Proponuje się jednoznaczne wskazanie, że wysokość wynagrodzenia i zwrot poniesionych wydatków przez adwokata bądź radcę prawnego będą określały odpowiednio przepisy wykonawcze wydane na podstawie ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1184) lub ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1166).

2) Kurator dla osoby niepełnosprawnej

Kurator dla osoby z niepełnosprawnością jest uznawany w systemie prawa polskiego za „załączek” modelu wspieranego podejmowania decyzji i tym samym częściowo realizuje zobowiązania Polski wynikające z art. 12 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 z późn. zm.). Skutkiem ustanowienia kuratora jest bowiem udzielenie wsparcia osobie z niepełnosprawnością, posiadającej pełną zdolność do czynności prawnych, w prowadzeniu jej spraw. Jak wskazał Sąd Najwyższy w zachowującym nadal aktualność postanowieniu z dnia 24 maja 1995 r., III CRN 22/95, ustanowienie w trybie art. 183 Krio kurateli ma jedynie na celu niesienie pomocy osobie z niepełnosprawnością przy załatwianiu dotyczących jej spraw, przy czym nie chodzi tutaj o zastępstwo ustawowe w znaczeniu ustanowienia w osobie kuratora przedstawiciela ustawowego, lecz o ułatwienie osobie z niepełnosprawnością załatwienia spraw ze względu na powstające z powodu niepełnosprawności trudności natury faktycznej. Osoba ta nadal zachowuje pełną zdolność do czynności prawnych i może z własnej woli podejmować czynności, jakie uzna za właściwe. Jeżeli bowiem niepełnosprawność polega na konsekwencjach zdrowotnych, jakie normalnie wiążą się z chorobą psychiczną, niedorozwojem umysłowym albo innego rodzaju zaburzeniami psychicznymi i prowadzą do

ograniczenia lub pozbawienia osoby naturalnej zdolności do podejmowania lub wyrażania woli, to zastosowanie mają przepisy o ubezwłasnowolnieniu (por. art. 13 i nast. Krio).

Koniecznym jest jednak wskazanie, że zakres art. 183 Krio uwzględnia również stan osłabienia umysłowego – w szczególności spowodowany wiekiem – który nie kwalifikuje się jako chorobę psychiczną, niedorozwój umysłowy lub inny rodzaj zaburzeń psychicznych określających podstawy ubezwłasnowolnienia częściowego lub całkowitego (postanowienie SN z 8.12.2016 r., III CZ 54/16).

W opinii projektodawcy instytucja kuratora dla osoby z niepełnosprawnością wymaga jednak modyfikacji. Przede wszystkim niezbędna jest zmiana celu ustanowienia kuratora, którym jest *de facto* wsparcie przy prowadzeniu określonej sprawy, wszystkich spraw lub spraw określonego rodzaju, nie zaś pomoc w ich prowadzeniu. Należy pamiętać, że osoba z niepełnosprawnością jest w stanie zrozumieć swoją sytuację i podjąć stosowne decyzje, potrzebuje jedynie osoby wspierającej ją w tych działaniach.

Kurator ma wspierać osobę z niepełnosprawnością, warunkiem koniecznym wypełnienia tej misji jest jego umiejętność komunikacji z tą osobą, rozumienie jej potrzeb, znajomość sposobu jej funkcjonowania i napotykaných barier oraz sposobów radzenia sobie z nimi. Tylko wówczas, gdy kurator cechy te spełnia, ustanowienie go zrealizuje cel orzeczenia sądu. Z tych też względów projektodawca uzupełnił art. 183 Krio o wskazanie elementów, które sąd ma uwzględnić dokonując wyboru osoby kuratora. Jednocześnie, dążąc do usunięcia wątpliwości interpretacyjnych, określił zakres uprawnień i obowiązków kuratora.

W ocenie projektodawcy istotnym jest wyraźne wskazanie, podkreślenie w przepisie, że decydem jest osoba z niepełnosprawnością: ma ona możliwość podejmowania decyzji w swoich sprawach, a kurator, działając w ramach umocowania sądu, ma ją jedynie w tym wspierać. To z kolei rodzi po stronie kuratora obowiązek informowania na bieżąco osoby z niepełnosprawnością o podejmowanych działaniach, wyjaśniania jej stanu sprawy, wskazywanie możliwych rozwiązań, tak by miała ona możliwość wyrażenia swojej woli oraz preferencji w ramach podejmowania decyzji adekwatnych na każdym danym etapie załatwiania sprawy.

Kodeks postępowania cywilnego

1) Wysłuchanie dziecka w procedurze cywilnej

Kodeks postępowania cywilnego nie zawiera regulacji determinujących przebieg wysłuchania małoletniego. Artykuł 216¹ i 576 Kpc stanowią jedynie o tym, kiedy wysłuchuje się małoletniego i zdawkowo wskazują, że odbywa się ono poza salą rozpraw. Nie jest to jednak wystarczające uregulowanie. Według projektodawcy wymaga to pilnej zmiany, nie tylko dlatego, że wysłuchanie jest czynnością mającą na celu ustalenie stanowiska, woli, życzeń małoletniego, na potrzeby rozstrzygnięcia, co uzasadnia stosowanie do niego określonych kodeksowo reguł, ale także dlatego, że niezbędnym jest zapewnienie temuż małoletniemu właściwych warunków, minimalizujących jego stres wynikający z sytuacji rodzinnej. Trzeba wspomnieć, że przygotowując przepisy dotyczące wysłuchania, projektodawca zasięgał opinii ekspertów z zakresu psychologii, zaś przekazane przez nich rekomendacje znalazły odzwierciedlenie w proponowanych rozwiązaniach.

Na początek jednak należy wyjaśnić, że projektodawca dopuścił wysłuchanie małoletniego tylko wówczas, gdy wyrazi on na to zgodę. Jest to pierwszy element, który daje wyraz respektowaniu podmiotowości małoletniego w postępowaniu cywilnym.

Analogicznie do postępowania karnego, projektodawca przyjął zasadę, że wysłuchanie dziecka może nastąpić tylko raz w toku postępowania, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, które wymagają ponownego wysłuchania, przy czym to ponowne wysłuchanie dziecka przeprowadza ten sam sąd, chyba, że jest to niemożliwe lub stoi temu na przeszkodzie dobro dziecka. W ocenie projektodawcy należy unikać niepotrzebnego powtarzania czynności z udziałem małoletnich. Odstępstwo winni być dopuszczalne tylko wyjątkowo, gdy jest to konieczne i, co oczywiste, zgodne z dobrem małoletniego.

Jak zaznaczono wyżej, wysłuchanie małoletniego w postępowaniu cywilnym nie jest czynnością procesową zmierzającą do uzyskania materiału dowodowego w sprawie a zmierzająca do ustalenia zdania/opinii dziecka w sprawie, która go dotyczy. Z tego względu powinno mieć ono formę rozmowy z małoletnim, przeprowadzonej w odpowiednich warunkach. Z perspektywy psychologicznej w wysłuchaniu nie powinny uczestniczyć inne osoby poza sędzią, a w żadnym wypadku rodzice małoletniego lub osoby reprezentujące rodziców. Obecność ich może wpływać na małoletniego krępująco, wiązać się z wewnętrznym przymusem zadowolenia osoby lub osób bliskich, konfliktem lojalnościowym. Tylko w wyjątkowych przypadkach wskazany jest udział psychologa w wysłuchaniu. Taką okolicznością może być wiek dziecka poniżej 8 r.ż., specyficzne dysfunkcje rozwojowe, znaczące problemy w funkcjonowaniu emocjonalnym (w powyższych sytuacjach możliwe jest

odstąpienie od wysłuchania, przeprowadzenie badania sądowo-psychologicznego). Akceptując te argumenty, projektodawca postanowił, że w wysłuchaniu będzie brał udział jedynie sędzia, a o ile będzie to potrzebne także biegły psycholog. Z uwagi na charakter czynności, projektodawca nie przewidział rejestracji (nagrywania) wysłuchania.

Wysłuchanie powinno być realizowane poza salą rozpraw. Miejsce powinno zapewniać dziecku poczucie bezpieczeństwa, swobodę wypowiedzi oraz sprzyjać koncentracji. Obecne przepisy, jak już wspomniano, nie regulują warunków pomieszczeń, w których odbywają się wysłuchania. Z psychologicznego punktu widzenia czynności z małoletnimi w postępowaniu cywilnym powinny być realizowane w trybie ochronnym. Dotyczą one niejednokrotnie kwestii emocjonalnie obciążających małoletniego, życiowo dla niego ważnych. Dbłość o dobro małoletnich uczestniczących w procedurach prawnych jest wartością nadrzędną. Kierując się tą argumentacją projektodawca wprowadził do Kpc przepis stanowiący delegację ustawową dla Ministra Sprawiedliwości do określenia w drodze rozporządzenia, sposobu przygotowania i przeprowadzenia wysłuchania oraz warunków, jakim mają odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich wysłuchań, w tym ich wyposażenie techniczne (art. 216² § 3 Kpc).

Przepisy art. 216¹ § 3 i art. 216² Kpc będą miały odpowiednie zastosowanie także do wysłuchania prowadzonego na podstawie art. 576 § 2 Kpc, co zapewni jednakowe traktowanie małoletnich uczestników procesu i postępowania nieprocesowego.

2) Ustanowienie reprezentanta dziecka

Nawiązując do zmian w reprezentacji dziecka dokonanej w Krio, w Kpc proponuje się dodanie nowej regulacji prawnej w postaci art. 584, która odnosi się do proceduralnego aspektu ustanawiania reprezentanta dziecka. W § 1 ww. regulacji prawnej zobowiązuje się sąd opiekuńczy do niezwłocznego rozpoznania wniosku o ustanowienie reprezentanta dziecka, nie później niż w terminie 3 dni od dnia wpływu wniosku. A w § 2 wskazuje się, że wyznaczenie reprezentanta dziecka będącego adwokatem albo radcą prawnym musi odbywać się z list reprezentantów dziecka. Powyższe ma na celu przyspieszenie procedury wyznaczania reprezentanta dziecka oraz uproszczenie przekazywania sądowi opiekuńczemu informacji o adwokatach albo radcach prawnych gotowych pełnić tę rolę oraz spełniających określone kwalifikacje wskazane w art. 99¹ § 1 Krio.

2) Procedura ustanowienia kuratora dla osoby niepełnosprawnej

Projektodawca dokonał zmian art. 183 Krio dotyczącego ustanowienia kuratora dla osoby niepełnosprawnej. Ich celem, jak wskazano wyżej, jest m. in. takie ukształtowanie instytucji, by przy podejmowaniu decyzji co do zakresu uprawnień i obowiązków kuratora oraz wyborze kuratora uwzględniano cechy indywidualne osoby niepełnosprawnej. Konsekwencją zmian materialnoprawnych są zmiany proceduralne w art. 600 Kpc.

Należy wprowadzić przepis, zgodnie z którym przed wydaniem postanowienia sąd ma obowiązek uzyskać za pośrednictwem kuratora sądowego informacje o sposobie funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością w różnych okolicznościach. Pozwoli to sądowi na poznanie wnioskodawcy i poczynienie ustaleń co do tego, jak radzi sobie w życiu codziennym z załatwianiem swoich spraw. Kolejną czynnością jest zasięgnięcie, w miarę potrzeby, opinii biegłego psychologa lub opinii biegłego innej specjalności.

Opinia psychologa musi zawierać w szczególności ocenę funkcji świadomości, intelektualnych i psychospołecznych, sposobu porozumiewania się osoby niepełnosprawnej oraz jej potrzeb w zakresie komunikacji. Tylko w ten sposób sąd będzie w stanie ustalić, jakie cechy winien posiadać i jakie warunki powinien spełniać kurator osoby z niepełnosprawnością.

Obligatoryjnym elementem postępowania jest wysłuchanie osoby z niepełnosprawnością. Jeżeli ma ona złożone potrzeby w komunikowaniu się, zwłaszcza gdy posługuje się komunikacją niewerbalną, wysłuchanie ma być przeprowadzane przy uwzględnieniu jej potrzeb w zakresie komunikacji, w tym także wykorzystaniu komunikacji wspomagającej i alternatywnej. W wysłuchaniu może brać udział biegły mający odpowiednią wiedzę w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej.

Kodeks postępowania karnego

1) Reprezentant dziecka

Kolejna zmiana prawna odnosząca się do instytucji reprezentanta dziecka polega na nowelizacji art. 51 Kodeksu postępowania karnego, dalej jako "Kpk". przez dodanie art. 51 § 2a. Dążąc do zapewnienia, aby osoby małoletnie miały zagwarantowane prawo do rzetelnej reprezentacji w toku całego postępowania karnego, projektowana zmiana art. 51 § 2a Kpk ma jednoznacznie wskazać, że organ prowadzący postępowania karne jest zobligowany do ustalenia, od samego początku trwania postępowania karnego, osoby właściwej do wykonywania praw małoletniego pokrzywdzonego w toku postępowania karnego i w przypadku posiadania wiedzy o zaistnieniu okoliczności określonych w przepisach Krio sąd

właściwy do rozpoznania sprawy, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, będzie zobligowany niezwłocznie nie w później niż w terminie 3 dni od dnia zaistnienia powyższych okoliczności, wystąpić do sądu opiekuńczego z wnioskiem o ustanowienie reprezentanta dziecka, o którym mowa w art. 99 § 1 Krio.

Kodeks karny wykonawczy

Obowiązek informowania pokrzywdzonego o opuszczeniu zakładu karnego przez skazanego.

Obecny art. 168a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, dalej jako "Kkw". nie gwarantuje właściwej ochrony osobom pokrzywdzonym przestępstwami popełnionymi z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określonymi w rozdziale XXV Kodeksu karnego, dalej jako "Kk" lub w art. 207 Kk w sytuacji, gdy skazany opuścił zakład karny po odbyciu kary, doszło do ucieczki skazanego z zakładu karnego, wydano decyzję o udzieleniu skazanemu przepustki, o której mowa w art. 91 pkt 7 Kkw i art. 92 pkt 9 Kkw, czasowego zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego bez dozoru lub bez konwoju funkcjonariusza Służby Więziennej albo asysty innej osoby godnej zaufania, przerwy w wykonaniu kary, warunkowego zwolnienia – zawiadomienie, o tych okolicznościach są kierowane do pokrzywdzonych tylko na ich wniosek.

Powyższe nie gwarantuje osobom pokrzywdzonym przestępstwami o bardzo ciężkim charakterze właściwego poziomu bezpieczeństwa. W przypadku niezłożenia przez osoby pokrzywdzone stosowanego wniosku, nie będą one posiadać wiedzy o sytuacji skazanego i mogą być wręcz zaskakiwane ponowną obecnością sprawcy przestępstwa –a to bez wątpienia będzie miało wysoko destabilizujący wpływ na ich funkcjonowanie.

Tym samym projektodawca zdecydował, że w ww. przypadkach zawiadomienie o opuszczeniu zakładu karnego przez skazanego następowało będzie każdorazowo z mocy prawa, gdy skazany popełnił przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziale XXV Kk lub w art. 207 Kk, chyba że pokrzywdzony oświadczy, że z takiego uprawnienia rezygnuje. Przekazując omawiane zawiadomienie pokrzywdzony jest także informowany o możliwości uzyskania wsparcia z Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej wraz z danymi podmiotów udzielających pomocy, znajdujących się w okręgu sądu miejsca zamieszkania pokrzywdzonego.

Ustawa - Prawo o ustroju sądów powszechnych

Zaproponowana w projekcie zmiana, jest według projektodawcy niezbędna do prawidłowego wykonywania czynności orzeczniczych przez sędziów rodzinnych. Rozstrzygane przez nich sprawy stanowią niezwykle istotną kategorię wśród tych wpływających do sądu. Zapadające w nich orzeczenia odnoszą się między innymi do tak ważnych i wrażliwych sfer życia jak ochrona praw dzieci czy też regulowanie relacji rodzinnych. Ich rozpoznawanie wymaga nie tylko szczególnego zaangażowania i wiedzy prawniczej, ale także wiedzy z zakresu psychologii, umiejętności rozpoznawania symptomów krzywdzenia dziecka, bądź opiekunami przy jednoczesnym zabezpieczeniu interesu dziecka. Bez wątpienia pociąga to konieczność stałego podnoszenia kwalifikacji, także w tych szczególnych sferach. Z tego względu projektodawca uznaje za konieczne wprowadzenie obligatoryjnego wymogu szkoleń realizujących te wytyczne.

Wdrożenie tego przepisu będzie wymagało pozyskania dodatkowych środków budżetowych na prowadzenie szkoleń przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury. Tym niemniej zamierzony cel jest niezwykle istotny, warunkuje prawidłowe działanie wymiaru sprawiedliwości, toteż przewidywane wydatki są uzasadnione ważnym interesem państwa oraz dobrem małoletnich.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

W opinii projektodawcy opracowanie kwestionariusza – narzędzia służącego prawidłowej diagnozie stanu i sytuacji dziecka, a przez to oszacowaniu ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia byłoby dużym ułatwieniem dla służb przy podejmowaniu interwencji. Przygotowany we współpracy z prawnikami, psychologami, lekarzami kwestionariusz zostanie skonstruowany jako zbiór pytań o stan małoletniego (higieny, stan emocjonalny, ewentualnie stan zdrowia) w momencie interwencji. Do określonego obrazu stanu małoletniego, objawów/symptomów charakterystycznych dla krzywdzenia zostanie przypisana sugerowana decyzja. Oczywiście nie stoi na przeszkodzie, aby służby mogły czynić ustalenia dodatkowe. Pracownicy socjalni nie zostaną również pozbawieni samodzielności w podejmowaniu decyzji, ma to być narzędzie wspomagające ich przy dokonywaniu oceny sytuacji.

Według projektodawcy zapewni to jednakowy standard ochrony małoletnim w skali kraju i porównywalny poziom podejmowanych interwencji, niezależnie od tego czy podejmują je osoby z dużym czy mniejszym doświadczeniem. Korzystanie z kwestionariusza pozwoli także na obniżenie obaw służb co do podjęcia błędnej decyzji, a w konsekwencji obaw przed ewentualną odpowiedzialnością dyscyplinarną.

Ubocznie warto dodać, że korzystanie z narzędzi pozwalających na ocenę ryzyka, jest pozytywnie oceniane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. W sprawie Kurt przeciwko Austrii Trybunał stwierdził „Kompleksowość w kontekście oceny ryzyka jest elementem, który powinien charakteryzować każde oficjalne dochodzenie, i jest równie istotna w sprawach dotyczących przemocy domowej. Trybunał uważa, że chociaż osąd dobrze wyszkolonych funkcjonariuszy organów ścigania ma zasadnicze znaczenie w każdej sprawie, to wykorzystanie standardowych list kontrolnych, które wskazują konkretne czynniki ryzyka i zostały opracowane na podstawie rzetelnych badań kryminologicznych oraz najlepszych praktyk w sprawach dotyczących przemocy domowej, może wpłynąć na kompleksowość oceny ryzyka dokonywanej przez władze” (skarga numer nr 62903/15, § 171).

Rozważania Trybunału było formułowane w kontekście organów ścigania, tym niemniej, mając na uwadze, że są to służby interweniujące, chroniące przed zagrożeniem dla życia lub zdrowia, według projektodawcy, *per analogiam* można je odnieść do procedury przewidzianej w art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a prowadzonej przez pracownika socjalnego wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także z lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką.

Należy jeszcze raz wskazać, iż kwestionariusz oceny ryzyka jest narzędziem przydatnym i sprawdzonym, czego namacalnym dowodem są wyniki stosowania przy jego użyciu nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.

Ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym

1) Informacje ogólne

Dnia 1 października 2017 r. weszła w życie ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym. Jak wskazywano w uzasadnieniu do projektu tejże ustawy, jej wprowadzenie było niezbędne wobec braku w krajowym systemie prawa wystarczających środków umożliwiających realną kontrolę sprawców przestępstw na tle seksualnym, czego skutkiem niejednokrotnie jest popełnienie przez te osoby kolejnych przestępstw podobnych. Zwracano również uwagę na brak mechanizmów skutecznie uniemożliwiających zapobieżenie w szczególności sprawcom przestępstw na tle seksualnym kontaktu z dziećmi. Instrumenty wprowadzonego ustawą systemu 1) rejestr sprawców przestępstw na tle seksualnym; 2) obowiązki pracodawców i innych organizatorów w zakresie działalności związanej z

wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi; 3) określenie miejsc szczególnego zagrożenia.

W ocenie projektodawcy, ustawa stanowi niezwykle istotny element systemu ochrony małoletnich, toteż jej zakres przedmiotowy powinien być szerszy i obejmować ochronę również przed innymi przestępstwami, nie tylko tymi z rozdziału XXV Kodeksu karnego. Kierując się tym przekonaniem, dokonano zmiany kardynalnej polegającej na uznaniu, że ustawa określa zarówno środki szczególne przeciwdziałające zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym jak i szczególne środki ochrony małoletnich. Dalej, wprowadzono katalogowych szczególnych środków ochrony, co pozwoli na kompleksową ochronę małoletnich, a co za tym idzie wzmocnienie systemu przeciwdziałania przestępczości na ich szkodę.

2) Ocena ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej na szkodę osoby małoletniej

Ocena ryzyka jest podstawą podejmowania skutecznych działań wobec sprawców przestępstw. Rozpoznanie ryzyka stwarzanego przez sprawców przestępstw oraz czynników związanych z powrotem do zachowań przestępczych ma decydujące znaczenie dla identyfikacji odpowiednich, skutecznych form interwencji mających zmniejszyć ryzyko recydywy. W ocenie projektodawcy stwierdzenie występowania wskazanego ryzyka musi być uwzględniane przy podejmowaniu decyzji kończących postępowanie w danej sprawie. Tylko w ten sposób będzie możliwym zastosowanie środków reakcji właściwych dla oskarżonego, a przez to dających szansę na resocjalizację w warunkach dostosowanych do indywidualnej sytuacji a w rezultacie ochronę małoletnich.

Z powyższych względów projektodawca zdecydował wprowadzeniu oceny ryzyka jako elementu obligatoryjnego w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej na szkodę osoby małoletniej.

3) Standardy Ochrony Małoletnich

Standardy Ochrony Małoletnich znajduje swoje rozwinięcie w dodawanym Rozdziale 4b. Umiejscowiony w tym rozdziale art. 22b nakłada na każdy podmiot zarządzający placówką oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, artystyczną, medyczną, sportową, religijną, turystyczną, do której uczęszczają, w której przebywają lub mogą przebywać małoletni, na organizatorów działalności o takim charakterze a także organizatorów działalności związanej

z rozwijaniem zainteresowań przez małoletnich, podmiot prowadzący usługi noclegowo – hotelarskie oraz turystyczne, obowiązek wprowadzenia Standardów Ochrony Małoletnich.

Nowy, szczególny środek oznacza, że wszystkie ww. placówki lub prowadzący wymienioną w nim działalność, muszą posiadać ustalone procedury ochrony małoletnich przed krzywdzeniem. Popękanie przestępstw z użyciem przemocy, czy też przestępstw o charakterze seksualnym wobec małoletnich ma charakter wielowymiarowy, przeciwdziałanie im wymaga przedsięwzięcia środków o charakterze tak profilaktycznym jak i interwencyjnym ukierunkowanym na zawiadomienie właściwych organów oraz natychmiastową pomoc skrzywdzonemu, jego bliskim (o ile nie są krzywdzicielami) a także, w stosownych przypadkach, wsparcie otoczenia. Musi to znajdować odzwierciedlenie w omawianych procedurach, które tylko w ten sposób spełnią cel, który przyświeca ich wprowadzeniu. Stąd też projektodawca za niezbędne elementy standardów uznał te, które odpowiadają tym obszarom.

Projektodawca ma świadomość, że inaczej należy ukształtować Standardy Ochrony Małoletnich w miejscach, gdzie małoletni przebywają z innymi małoletnimi, którzy również mogą być sprawcami czynów karalnych. Dlatego też zaproponował, by w standardach tworzonych w placówkach lub miejscach, gdzie małoletni przebywają regularnie lub czasowo oraz mają styczność z innymi małoletnimi opracować także wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowania niedozwolone, zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do Internetu, procedury ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi w Internecie oraz utrwalonymi w innej formie.

4) Analiza zdarzeń, w wyniku których małoletni poniósł śmierć lub doznał ciężkich obrażeń ciała

Analizy poważnych przypadków (Serious Case Reviews – SCR) nazywana obecnie praktyką ochrony dzieci jest niezwykle istotną częścią systemu ochrony dzieci (vide: Wielka Brytania). Główną zasadą tego mechanizmu jest poprawa ochrony dzieci oraz ich dobra poprzez wspieranie kultury uczenia się wśród praktyków i instytucji o tym, co wymaga zmian i jak to osiągnąć. Realizacja rekomendacji formułowanych po analizach, jak pokazuje przykład Wielkiej Brytanii, prowadzi do poprawy funkcjonowania systemu ochrony, zmniejszając liczbę niebezpiecznych i tragicznych zdarzeń z udziałem dzieci.

Jak dotychczas tego rodzaju mechanizm nie funkcjonuje w Polsce, tymczasem coraz częściej pojawiają się informacje o kolejnych skrzywdzonych dzieciach. Za każdym razem,

pojawiają się też pytania jak do tego doszło, czy i kto zawinił i czy można było temu zapobiec. Prowadzone w konsekwencji popełnionego przestępstwa postępowania karne zwykle kończą się wydaniem wyroku skazującego, jednak nie są w stanie odwrócić zaistniałych już skutków. Uznając, że podstawowym zadaniem państwa jest zapobieganie krzywdzeniu, projektodawca proponuje włączenie praktyki analiz przypadków do polskiego systemu.

W opinii projektodawcy, która znalazła odzwierciedlenie w ustawie, analiza musi mieć charakter interdyscyplinarny i być dokonywana przez wysoce wyspecjalizowanych ekspertów. Stąd też w przepisie wskazano, że w skład Zespołu ekspertów mają wejść eksperci z dziedziny prawa, pediatrii, psychologii, psychiatrii, pedagogiki i socjologii. Będą oni stanowić stały trzon Zespołu. Projektodawca określił w ustawie wymogi jakie powinni spełniać, istotnymi z punktu widzenia merytorycznego, są wykształcenie wyższe, o kierunku zgodnym z tym wymagany ustawą od eksperta oraz sześćoletnie doświadczenie zawodowe.

Bez wątpienia każda analizowana sprawa będzie inna, toteż nie można wykluczyć, że eksperci uznają za konieczne skorzystanie z wiedzy ekspertów o innej specjalizacji. Dlatego projektodawca przewidział możliwość przybrania przez Zespół tychże specjalistów do analiz w konkretnej sprawie.

Dodatkowo, zdając sobie sprawę z pewnych odmienności, jeśli chodzi o uwarunkowania danego regionu czy miejscowości, projektodawca uznał za zasadne włączenie w prace Zespołu dwóch ekspertów konsultantów, będących przedstawicielami organizacji pozarządowych działających stale na rzecz ochrony osób małoletnich na terenie miejscowości, na której doszło do analizowanego zdarzenia lub będącej zwykłym miejscem zamieszkania małoletniego. Ich uczestnictwo w pracach Zespołu będzie pomocą dla stałych ekspertów, elementem wpływającym na lepszą ocenę sytuacji lokalnej. Fakt, że będą to eksperci niezależni od władz na pewno będzie korzystne dla obiektywizmu analizy. Okolicznością dyskwalifikującą daną osobę jako eksperta, jest wystąpienie okoliczności poddających w wątpliwość jej bezstronność przy danej analizie.

Projektodawca nałożył na ekspertów obowiązek osobistego wykonywania analizy. Ma to zagwarantować zapoznanie się samodzielnie przez ekspertów w całym materiałem a tym samym czynienie ustaleń i formułowanie wniosków oraz zaleceń w oparciu o własne obserwacje, nie zaś na bazie stanu faktycznego ustalonego przez wybranego podwykonawcę lub asystenta. Jest to warunkiem *sine qua non* powstania raportu rzetelnego i eksperckiego.

Aby Zespół mógł realnie wykonywać swoje obowiązki, wprowadzono zasadę, że każdy organ obowiązany jest przedstawić na żądanie Zespołu w oznaczonym terminie i miejscu dokument lub akta znajdujące się w jego posiadaniu i stanowiące dowód faktu istotnego dla przeprowadzenia analizy. Brak takiego uprawnienia unicestwiałby ideę powołania Zespołu.

Zespół będzie działał przy urzędzie właściwym do zapobiegania popełnianiu przestępstw a przecież każdy z czynów skutkujący zgonem czy też ciężkim uszkodzeniem ciała będzie wyczerpywał znamiona czynu zabronionego określonego w Kodeksie karnym. Stąd też jego umiejscowienie przy Ministrze Sprawiedliwości jest ze wszech miar uzasadnione. Również Minister Sprawiedliwości określi w drodze zarządzenia szczegółowy tryb wyłaniania ekspertów, zasady ich wynagradzania oraz zasady i tryb funkcjonowania Zespołu. Podstawową dyrektywą wyboru ekspertów będą oczywiście wskazane w ustawie kwalifikacje zawodowe oraz doświadczenie zawodowe.

5) Krajowy Plan przeciwdziałania przemocy na szkodę osób małoletnich; Krajowy plan przeciwdziałania przestępstwom przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich oraz zespół międzyresortowy

Przeciwdziałanie i zwalczanie przemocy oraz przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich, właściwe wsparcie małoletniego już skrzywdzonego, uchronienie go przed wyrządzeniem dodatkowej krzywdy, wymaga działań na wielu płaszczyznach, według ustalonego planu. Stąd też projektodawca zdecydował o wprowadzeniu do porządku prawnego ustawowej podstawy prawnej dla takich planów, które będą tworzone i monitorowane co do ich wykonania przez Zespół Międzyresortowy.

Projektodawca zdecydował się na przygotowanie dwóch odrębnych planów biorąc pod uwagę specyfikę przestępczości seksualnej, z którą skuteczna walka wymaga szczególnych środków. Tego rodzaju podejście nie jest nowością, jeśli uwzględni się chociażby bloki tematyczne według których działania legislacyjne i pozalegisłacyjne podejmuje Unia Europejska czy Rada Europy.

Według projektodawcy przyjmowany przez Radę Ministrów w odstępach czteroletnich plan, stworzy warunki dla skutecznego przeciwdziałania krzywdzeniu osób małoletnich.

Obsługę administracyjno-biurową Zespołu będzie zapewniał urząd obsługujący ministra sprawiedliwości, wzięwszy pod uwagę, że to Minister Sprawiedliwości jest wiodącym organem rządowym w obszarze przeciwdziałania i zwalczania przestępczości. Jego skład, sposób

wyboru, organizację, tryb działania i zasady uczestnictwa w pracach Zespołu, określi w drodze rozporządzenia Minister Sprawiedliwości.

Jednocześnie przepisy przewidują, że organy administracji publicznej oraz podległe im państwowe jednostki organizacyjne, na wniosek przewodniczącego Zespołu, będą udzielać Zespołowi wszechstronnej pomocy przy wykonywaniu jego zadań, a w szczególności przedstawiać niezbędne informacje lub dokumenty. Dzięki temu rozwiązaniu w system będą włączone wszystkie podmioty, których działanie jest niezbędne dla osiągnięcia efektywności systemu.

Istnienie planu jest również wypełnieniem zobowiązania jakie nakłada na Polskę wiążąca ją Konwencja z Lanzarote oraz Konwencja o Prawach Dziecka w jej aspekcie prawnokarnym.

Należy przy tym zaznaczyć, iż potrzeba stworzenia Krajowego planu przeciwdziałania przestępstwom przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich na podstawie ustawy nowelizującej, wystąpi dopiero po upływie okresu obowiązywania uchwały Rady Ministrów z dnia w sprawie Krajowego planu przeciwdziałania przestępczości przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich na lata 2023-2026. Dlatego w art. 9 ustawy nowelizującej stanowi podstawę do odstąpienia od sporządzania po wejściu w życie ustawy.

6) Kontrola wykonywania obowiązków

Kolejny z instrumentów dodawanych do art. 3 to kontrola wykonywania obowiązków nałożonych przepisami 21i 22b.

Obecnie obowiązująca ustawa przewiduje przepisy karne odnoszące się do naruszenia obowiązków nałożonych ustawą. Jednak nie zawiera ona precyzyjnie określonego mechanizmu kontroli, przez co nie jest ona wystarczająco skuteczna. Chcąc wypełnić tę lukę, ustawodawca w rozdziale 4e wskazał podmioty, których obowiązkiem i uprawnieniem zarazem jest weryfikacja nałożonych ustawowo obowiązków, oczywiście w ramach ich właściwości. Ilość i rodzaj tych podmiotów, ustalono przy uwzględnieniu liczby podmiotów, w których kontrola będzie dokonywana oraz ich charakteru. Według projektodawcy, istotne znaczenie ma uwzględnienie wśród nich Państwem Inspekcji Pracy, która przy dokonywaniu kontroli wchodzących w zakres jej zadań, ma sposobność weryfikacji także zgodności działania danej jednostki z przepisami niniejszej ustawy.

7) Definicje ustawowe i obowiązki pracodawców

Przy okazji nowelizacji, dodano art. 2a ustawy, stanowiący dodatkowy słowniczek. Wyjaśniono w nim występujące w ustawie terminy działalność oraz członek rodziny (ta była zamieszczona w art. 21). Wymaga wskazania przy tym wskazania, że definicję członka rodziny zmodyfikowano, wskazując, że do kręgu tego należą osoba spokrewniona, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek. Naturalną konsekwencją tego zabiegu była zmiana w tym zakresie w art. 21. W tym uchylenie ustępu 3.

Projektodawca uzupełnił art. 21 o ustępy 1a - 1f. Celem tych regulacji jest wprowadzenie rozwiązań umożliwiających wzmocnienie weryfikacji wymogów do pracy z dziećmi, w tym osób, które są cudzoziemcami bądź obywatelami polskimi i zamieszkiwały za granicą. W ich przypadku sprawdzenie czy nie były karane za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności jest utrudnione, tym bardziej, że osoby te nie będą figurować w Rejestrze sprawców na tle seksualnym, czy też Krajowym Rejestrze Karnym. Po dokonanych analizach ustawodawca zdecydował, że skuteczność kontroli wymaga nałożenia obowiązków jednocześnie na pracodawcę oraz pracownika. W rezultacie pracodawca będzie miał obowiązek sprawdzenia czy osoba zgłaszająca gotowość pracy znajduje się w Rejestrze, natomiast ta osoba będzie musiała przedstawić informację w zakresie przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności z rejestrów karnych państw zamieszkania, w którym przebywała lub którego jest obywatelem, a gdy nie jest to możliwe złożyć oświadczenie pod rygorem odpowiedzialności karnej.

8) Przepisy karne

Projektodawca uznał za konieczne dokonanie zmian w przepisach karnych ustawy.

W opinii projektodawcy osoba, która dopuszcza do pracy z małoletnimi osobę wiedząc, że dane tej osoby są zamieszczone w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym jest rażącym naruszeniem obowiązków. Działanie to ma charakter umyślny, a zważywszy na charakter zagrożenia jakie stwarza nie może być penalizowane jedynie jako wykroczenie. Stąd też zdecydowano o penalizacji tego czynu jako przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Uwzględniając, że dane o skazaniach cudzoziemców bądź osób będących obywatelami polskimi ale zmieniającymi państwo zamieszkania, mogą nie być umieszczone w rejestrze sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, przepis ten rozbudowano o znamię wiedzy o prawomocnym skazaniu osoby podejmującej pracę w innym państwie za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności.

Z uwagi na wprowadzenie obowiązku posiadania Standardów Ochrony Małoletnich, zaniechanie tego obowiązku projektodawca postanowił penalizować jako wykroczenie wychodząc z założenia, że nie może pozostać bezkarne zignorowanie tego wymogu. Zagrożenie karne zostało ustalone przy uwzględnieniu stopnia społecznej szkodliwości tego czynu.

Projektodawca proponuje wprowadzenie do ustawy art. 24a. dającego sądowi podstawę, w razie skazania za przestępstwo, o którym mowa 23b, ukarania za wykroczenie z art. 22 ust. 2 i art. 23a, do orzeczenia środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Wysokość tego świadczenia nie może przekroczyć 30 000 złotych w przypadku przestępstw, a w przypadku wykroczenia 10 000 zł.

Ustawa o Państwowej Inspekcji Pracy

Zmiana dokonana w ustawie o Państwowej Inspekcji Pracy ma charakter wynikowy i jest związana z przyznaniem PIP uprawnień do sprawdzania, podczas przeprowadzanych przez nią kontroli, czy zatrudniając pracownika wykonującego obowiązki związane z opieką nad małoletnimi, wychowaniem, edukacji, rozwojem dachowym małoletnich, uprawianiem przez nich sportu, rekreacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub rozwijaniem przez małoletnich zainteresowań pracodawca uzyskał informacje, czy jego dane są zamieszczone w Rejestrze z dostępem ograniczonym lub w Rejestrze osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze, bądź czy posiada politykę ochrony małoletnich.

Zdaniem projektodawcy, w ten sposób kontrola nałożonych obowiązków będzie realna, z korzyścią dla małoletnich. a jednocześnie nie będzie stanowić obciążenia dla PIP. Będzie ona bowiem realizowana łącznie z tymi wynikającymi z aktualnych obowiązków i uprawnień PIP.

Przepisy końcowe

W art. 7 wskazano, że ustawa wejdzie w życie w terminie 6 miesięcy od dnia jej ogłoszenia.

Projekt ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej i nie jest z nim sprzeczny. Jednocześnie projekt nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii

Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt ustawy nie wpłynie na działalność mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich firm.

Projektowana ustawa zgodnie § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597) nie podlega notyfikacji Komisji Europejskiej.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny oraz na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości.